

THE ADVERTISING OF MEDICINES IN BUSINESS AND LAW REGULATION SYSTEM OF THE PHARMACEUTICAL MARKET

Pashkov V. M.

This article investigates the questions of the advertising of medicines and the problems of providing information to specialists about specified produce as a tool of business and law regulation of the pharmaceutical market.

Key words: *advertising of medicines, scientific and technical information of medicines, participators of relations in advertising on the pharmaceutical area, advertising on the pharmaceutical market.*

УДК 346.543 (477)

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

О. В. Шевердіна, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Юридична академія України імені
Ярослава Мудрого»

Проаналізовано поняття та систему державно-приватного партнерства, його ознаки, основні підходи до розуміння інвестиційної політики, а також основні проблеми впровадження проектів державно-приватного партнерства.

Ключові слова: *державно-приватне партнерство, інвестиційна політика.*

Постановка проблеми. Сьогодні суб'єкти господарювання, які засновані на державній та комунальній власності, стикаються з багатьма проблемами, розв'язати які заважають брак бюджетних коштів, складності у процесі залучення приватних інвестицій. Саме для вирішення питання фінансування без передавання майна у приватну власність використовується система державно-приватного партнерства (ДПП).

В Україні розвиток партнерських відносин держави і бізнесу перебуває на початковій стадії, зокрема, не сформовано інститути та інституціональне середовище ДПП. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування сутності ДПП як форми взаємодії державної влади та бізнесу, його ролі в розви-

тку суспільства, форм і способів реалізації ДПП як одного з найбільш ефективних механізмів реалізації інвестиційної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у зарубіжній і вітчизняній літературі багато уваги приділяється дослідженню інституціональних аспектів відносин між державою і приватним сектором, розвитком ДПП. Багатоаспектні проблеми взаємодії інститутів влади і приватного підприємництва аналізувалися з різних позицій. Зокрема, проблемам інституціональних відносин між державою і приватним сектором присвячено праці Т. Веблена, Дж. Коммонса, Р. Коуза, Д. Норта, Дж. Ходжсона та ін. Серед вітчизняних учених слід назвати О. Амошу, О. Вінник, А. Гриценка, В. Дементьєва, Д. Задахайла, К. Павлюка, С. Павлюка, В. Сікору, А Чухна та ін.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз системи та основних складових ДПП як ключового механізму реалізації національної інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу. В Україні протягом тривалого часу формуються правові засади для розвитку окремих форм ДПП. Зараз законодавчу базу розвитку ДПП становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, а також закони України: «Про державно-приватне партнерство», «Про угоди про розподіл продукції», «Про концесії», «Про концесії на будівництво і експлуатацію автомобільних доріг», «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водопостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності» тощо. Окремі питання розвитку ДПП регулюються постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, положеннями та наказами центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Загалом тільки на загальнодержавному рівні налічується декілька десятків нормативних актів, що безпосередньо регулюють питання ДПП.

Широке запровадження системи ДПП передбачено, зокрема, Програмою економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [1]. Розвиток ДПП для залучення інвестицій визначено одним із основних напрямів реалізації Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні [2] та Національних проектів.

Перш за все необхідно розглянути основні підходи до визначення поняття ДПП. Так, законодавець визначає ДПП як співробітництво між державою України, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами — підприємцями (приватними

партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство»).

Такий підхід до розуміння ДПП, як зазначається в Аналітичній записці «Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні», підготовленої фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, в цілому відповідає загальноновизнаним вимогам до таких проектів, зокрема принципам, сформульованим Європейською Комісією [3].

У наукових дослідженнях термін «державно-приватне партнерство» розглядається як у вузькому, так і в широкому розумінні. ДПП у вузькому сенсі описує довгострокове, таке, що регулюється договором, співробітництво між державою і приватним сектором з метою виконання суспільних завдань, яке охоплює весь життєвий цикл відповідного проекту: від планування до його експлуатації, включаючи технічне обслуговування. У широкому сенсі ДПП включає всі форми кооперації між державою і приватним сектором, які знаходяться в полі між вирішенням завдань, що традиційно належать до компетенції держави, самою державою, з одного боку, і приватизацією — з другого [4, с. 39–40].

Деякі науковці тлумачать ДПП як взаємовигідне середньо- та довгострокове співробітництво між державою і бізнесом, що реалізується в різних формах (починаючи від контрактів на виконання робіт, акціонування та закінчуючи консультаціями держави і бізнес-асоціацій) і ставить за мету вирішення політичних і суспільно значущих завдань на національному, регіональному і місцевому рівнях [5, с. 10–11].

Проте вважаємо, що помилково визначати ДПП як будь-яку взаємодію держави та бізнесу. Це взаємодія, яка вимагає спеціального нормативного і організаційного забезпечення.

Безпідставно також уважати, що держава у ДПП може отримати соціально значущі об'єкти і за їх допомогою надавати суспільству послуги, не витрачаючи при цьому кошти і нічим не ризикуючи. Поширеною є точка зору, за якою розвиток ДПП не потребує спеціальних компетенцій державних і муніципальних службовців, отже, вкладення в їх підготовку не потрібні. У більшості визначень цієї категорії відсутні конкретні критерії, відповідно до яких реальний проект за участю держави і приватного сектора може чи, навпаки, не може бути віднесений до ДПП.

На думку К. Павлюка та С. Павлюка, у широкому розумінні тлумачення поняття ДПП включає конструктивну взаємодію держави, приватного сектору, громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності. У зв'язку з цим ДПП роз-

глядається як суспільно-приватне партнерство, конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значущих проектів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності і прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства [5, с. 12].

Як зазначає О. Вінник, ДПП — це не будь-яке співробітництво держави і приватного бізнесу, а таке, що зумовлено суспільними потребами щодо реалізації складних та/або довгострокових інвестиційних/інноваційних проектів, які носій публічних інтересів (держави, АРК, територіальна громада) не спроможний реалізувати самостійно (без залучення приватних партнерів) через відсутність необхідних коштів та інших складових, необхідних для виконання таких проектів (досвіду, кваліфікованого персоналу, новітніх технологій тощо) [6, с. 124–125].

Д. Задахайло слушно наголошує на необхідності не двостороннього, а трестороннього співробітництва: держава — органи місцевого самоврядування — суб'єкт господарювання. На його думку, така необхідність зумовлена тим, що організаційно-господарські повноваження органів держави та органів місцевого самоврядування є різними за своїм змістом, є велика різниця у ресурсному забезпеченні цих публічних суб'єктів. Слід погодитись з думкою Д. Задахайла, за якою таке співробітництво створить також додаткові гарантії належного виконання взятих на себе зобов'язань його учасниками [7, с. 422–423].

На підставі наведених визначень можна сформулювати й ознаки ДПП. Так, відповідно до ч. 4 ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство» до ознак ДПП слід віднести такі: забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера; довготривалість відносин (від 5 до 50 років); передавання приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення ДПП; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Науковці залежно від тлумачення сутності партнерства до його базових ознак у вузькому (економічному) розумінні відносять такі: 1) сторонами ДПП є держава і приватний бізнес; 2) взаємодія сторін закріплюється на офіційній, юридичній основі; 3) взаємодія сторін має рівноправний характер; 4) ДПП має чітко виражену публічну, суспільну спрямованість; 5) у процесі реалізації сторін на основі ДПП консолідуються, об'єднуються ресурси і вклади сторін; 6) фінансові ризики і витрати, а також досягнуті

результати розподіляються між сторонами у визначених наперед пропорціях [5, с. 13].

Не вдаючись до полеміки, зауважимо, що слід погодитися з визначенням ДПП, запропонованим О. Вінник.

Нині перед Українською державою гостро стоять завдання досягнення економічного зростання випереджальними темпами. Об'єктивна необхідність реалізації активної державної інвестиційної політики пояснюється потребою подолання вад ринкового саморегулювання та виконання економічних функцій держави. Саме тому одним із ефективних механізмів досягнення вищого рівня економічного розвитку є реалізація системи ДПП.

Тому, насамперед, потрібно розглянути основні підходи до розуміння самої категорії «інвестиційна політика». І тут слід акцентувати на тому, що серед науковців немає єдності стосовно розуміння цієї категорії, що зумовлено неоднорідністю підходів до визначення її економічної сутності. Так, А. Загородній наводить таке визначення державної інвестиційної політики — це загальнодержавні принципи рішення та заходи, що визначають напрями використання капітальних вкладень у сферах і галузях економіки з метою забезпечення ефективності та пропорційності її розвитку, усунення міжгалузевих і внутрішньогалузевих диспропорцій, досягнення оптимальних співвідношень між розвитком матеріального виробництва і невиробничої сфери [8, с. 685]. На думку У. Водянова, державна інвестиційна політика — складова фінансової політики та напрям економічної політики, що здійснюється державою у вигляді становлення структури та масштабів інвестицій, джерел отримання інвестиційних ресурсів, напрямів їхнього використання [9, с. 94].

М. Кондрашова визначає інвестиційну політику як складову економічної політики, що здійснюється державою у вигляді становлення структури та масштабів інвестицій і напрямів їхнього використання [10, с. 120]. І. Сергєєв та І. Веретеннікова зазначають, що державна інвестиційна політика — це комплекс правових, адміністративних, економічних методів держави, які спрямовані на розширення й активізацію інвестиційних процесів [11, с. 272].

В. Пшенична розглядає державну інвестиційну політику як механізм, який є складовою економічної політики держави, що передбачає дію економічних інструментів, які забезпечують вплив на інвестиційний процес у рамках чинних нормативно-правових актів країни з метою досягнення соціального та економічного ефектів при врахуванні ресурсних та інституційних обмежень [12, с. 32].

Деякі вчені визначають державну інвестиційну політику як комплекс правових, адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів [13, с. 301].

Слід зазначити, що зазначені підходи до тлумачення терміна «інвестиційна політика» мають фрагментарний характер та не висвітлюють у повному обсязі значення державної інвестиційної політики, оскільки в загальному вигляді інвестиційна політика держави — це перш за все важлива складова економічної політики, яка виступає у вигляді комплексу взаємопов'язаних цілей і пріоритетів розвитку інвестиційної сфери, а також методів та інструментів їхньої реалізації.

Отже, пропонуємо визначити *інвестиційну політику* як складову економічної політики держави, що включає комплекс правових, адміністративних та економічних заходів і провадиться з метою поширення та активізації інвестиційних процесів, а також регулювання капіталовкладень для контролю над структурною перебудовою виробництва, його технічного і технологічного оновлення та модернізації.

Очевидним є той факт, що для розвитку інвестиційної сфери потрібно широко використовувати практику ДПП, спрямованого на сприяння збільшенню обсягів залучених недержавних інвестицій і поліпшення показників ефективності реалізації інвестиційних програм та проєктів. Особливе значення ДПП має для розвитку економічної інтеграції та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Економічний же ефект від партнерства держави і приватного сектору для суспільства полягає у тому, що воно одержує більш якісні блага та послуги при зменшенні витрат. Партнерство сприяє розвитку ринкових відносин, приватної ініціативи та приватного підприємництва. Розвиток партнерства являє собою нові види організації діяльності, нові механізми регулювання.

Однак суттєвою перешкодою на шляху подальшого поширення проєктів ДПП є досить велика кількість ризиків. Так, до ризиків та перешкод для успішного практичного впровадження проєктів ДПП на даному етапі насамперед належать:

1) можливості неефективного управління з боку приватного партнера майном, наданим державним партнером для виконання умов договору, несвоєчасного уведення в експлуатацію предмета договору та його невідповідності критеріям, передбаченим договором;

2) невпевненість приватних партнерів щодо виконання своїх фінансових зобов'язань у довгострокових проєктах через те, що держава не може гарантувати мінімальний обсяг споживання товарів або послуг та встановлення цін (тарифів) на товари, що виготовляються, або послуги, які надаються приватним партнером, на рівні, що відповідає економічно обґрунтованим витратам на їх виготовлення чи надання та забезпечує окупність інвестицій;

3) відсутність у Бюджетному кодексі України можливості гарантування компенсації збитків приватного партнера, пов'язаних з невідповідністю по-

питу на товари та послуги запланованим показникам, невиконанням державою зобов'язань за договорами ДПП, відшкодуванням різниці в тарифах тощо;

4) відсутність гарантій виконання фінансових зобов'язань щодо проектів ДПП на весь строк їх реалізації з боку держави, що пов'язано з щорічним затвердженням бюджету та коригуванням бюджетних програм;

5) відсутність податкових і митних пільг для реалізації проектів ДПП, що знижує їхню привабливість для приватних партнерів за наявності таких пільг для інших форм державного стимулювання інвестиційної діяльності;

6) можливість зміни нормативної бази, зокрема, внесення змін до податкового та регуляторного законодавства, зміни стандартів якості (підвищення вимог) до товарів і послуг, які надаються приватним партнером за умовами договору, що може спричинити істотну зміну умов участі приватних партнерів у проектах;

7) відсутність упевненості приватного партнера в можливості рівноправного з державою захисту своїх інтересів у системі правосуддя, зокрема, можливості вимагати від держави виконання зобов'язань та компенсації зазнаних втрат через невиконання зобов'язань;

8) відсутність гарантії отримання приватним партнером від органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування дозвільних документів та погоджень, необхідних для виконання умов договору, у тому числі отримання права користуватися земельною ділянкою, необхідною для виконання умов договору;

9) наявність високого рівня корупції в органах влади, що призводить до подорожчання проектів ДПП для приватного партнера. Водночас можна стверджувати, що ця проблема не є принципово нездоланною. Зокрема, за умови запуску перших реальних концесійних договорів та належного виконання державою взятих на себе зобов'язань можна прогнозувати поступове здешевлення концесійних договорів до загальносвітових рівнів [3].

Загальновідомо, що поліпшення інвестиційного клімату та реалізація ефективної інвестиційної політики, пов'язані з проведенням спрямованих на економічне зростання структурних реформ, формування досконалого ринкового середовища, створення довіри між бізнесом та владою потребують досить багато часу. Натомість, продаж українських підприємств іноземним власникам загрожує державі втратою економічної безпеки. За цих умов ДПП стає одним з ефективних механізмів реалізації державної інвестиційної політики. При впровадженні цього механізму відбувається об'єднання ресурсів і потенціалів держави та приватного бізнесу, що призводить до підвищення ефективності використання наявних ресурсів, розподілу ризиків між приватним і державним сектором та їх мінімізації.

Ринкова трансформація української економіки призвела до того, що з приватизованих підприємств були зняті шляхом приватизації майна та передавання на контроль до місцевих органів влади об'єктів соціальної інфраструктури соціальні функції. Як наслідок на сьогодні в Україні спостерігається повна безвідповідальність бізнесу перед населенням. Тому необхідним є розроблення механізму реалізації ДПП, побудованого на рівноправній взаємодії держави та бізнесу, який буде спрямований на досягнення економічного та соціального ефектів. Але необхідно зазначити, що між державою та бізнесом має бути ще одна координуюча ланка — наука, що дозволить визначитися і державі, і бізнесу в необхідності розвитку тих чи інших галузей і напрямів, розробляти та впроваджувати новітні технології, оскільки саме через інновації можна залучити приплив інвестиційного капіталу від приватного сектору і досягти економічного розвитку держави. Тому механізм ДПП має будуватися тільки на скоординованій взаємодії держави, науки та бізнесу, чого не спостерігається в Україні, і на теперішній час зазначені суб'єкти економіки функціонують кожен окремо у своєму напрямі, тоді як їхні цілі повинні бути спрямовані в одному напрямі, а саме на забезпечення економічного розвитку країни та добробут населення, що потім дозволить досягти окремих особистих цілей кожного із суб'єктів.

Висновки. ДПП в Україні має стати ефективним механізмом реалізації державної інвестиційної політики, а впровадження його різноманітних форм забезпечить ефективні рішення у сфері реформування природних монополій, розширені практики угод про розподіл продукції, допоможуть швидше розв'язати проблеми поліпшення виробничої і соціальної інфраструктур та забезпечити серйозний прорив у національній економіці. ДПП повинно розвиватися на умовах не двостороннього, а тристороннього співробітництва: держава — органи місцевого самоврядування — суб'єкт господарювання (як слушно на це вказує Д. Задихайло).

При цьому *інвестиційну політику* держави слід розуміти як складову її економічної політики, що включає комплекс правових, адміністративних та економічних заходів і провадиться з метою поширення та активізації інвестиційних процесів, а також регулювання капіталовкладень для контролю над структурною перебудовою виробництва, його технічного та технологічного оновлення і модернізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf].

2. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011р. №389 // Офіц. вісн. України. — 2011. — № 28. — С. 94. — Ст. 1173.
3. «Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні». Аналітична записка. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/816/>.
4. Власова, А. А. «Особый путь» Петербурга в сфере государственно-частного партнерства: новаторство или правовой казус? / А. А. Власова // Конкуренция и рынок / под ред. С. Л. Розанова. — 2007. — № 2 (34). — С. 39–40.
5. Павлюк, К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наук. праці КНТУ. Екон. науки. — 2010. — Вип. 17. — С. 10–19.
6. Вінник, О. М. Проблеми правового регулювання корпоративних і партнерських відносин : монографія / О. М. Вінник. — К. : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2010. — 166 с.
7. Задихайло, Д. В. Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави : монографія / Д. В. Задихайло. — Х. : Юрайт, 2012. — 456 с.
8. Загородній, А. Г. Фінансово-економічний словник /А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — К. : Знання, 2007. — 1072 с.
9. Водянов, У. Новые инструменты государственного регулирования инвестиций / У. Водянов // Проблемы теории и практики управления. — 2004. — № 5. — С. 94–95.
10. Кондрашова, М. В. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону / М. В. Кондрашова // Держава та регіони. Сер.: Держ. управління. — 2008. — № 2. — С. 118–121.
11. Сергеев, И. В. Организация и финансирование инвестиций / И. В. Сергеев, И. И. Веретенникова, В. В. Яновский. — М. : Финансы и кредит, 2000. — 400 с.
12. Пшенична, В. П. Розвиток механізму реалізації державної інвестиційної політики України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / В. П. Пшенична. — Донецьк : Донецьк. держ. ун-т управління, 2011. — 205 с.
13. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. — К. : КНЕУ, 2000. — 316 с.

ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕХАНИЗМ РЕАЛИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

Шевердина Е. В.

Проанализированы понятие и система государственно-частного партнерства, его признаки, основные подходы к пониманию инвестиционной политики, а также основные проблемы внедрения проектов государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: *государственно-частное партнерство, инвестиционная политика.*

STATE-PRIVATE PARTNERSHIP AS EFFECTIVE MECHANISM OF REALIZATION OF NATIONAL INVESTMENT POLICY

Sheverdina E. V.

A concept and system is analysed state private partnerships, his signs, basic approaches, to understanding of investment policy, and also basic problems of introduction of projects state private partnerships.

Key words: state-private partnership, investment policy.

УДК 342.1

ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ЗАСАД ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Д. Д. Задихайло, науковий співробітник

*Інститут проблем місцевого самоврядування та державного будівництва
Національної академії правових наук України*

Досліджено проблему повноти та системи викладення в Конституції України питань конституційно-правового забезпечення функціонування економічних відносин у контексті намагань модернізувати текст чинної Конституції України шляхом розроблення проекту нової.

Ключові слова: економічна система, конституційний економічний порядок, Кабінет Міністрів України, право власності, суб'єкти господарювання.

Постановка проблеми. Економічні відносини й організація економічної життєдіяльності суспільства належать до базисного рівня функціонування суспільства та його структур, адже усі інші соціальні, політичні, ідеологічні тощо відносини значною мірою залежать від змісту економічних, що, однак, не виключає і наявність потужних зворотних зв'язків у складній діалектичній за характером їх взаємодії. Отже, конституційно-правове регулювання засад економічної діяльності безперечно є невід'ємною складовою конституційного ладу, на проблематичність чіткого визначення змісту якого слушно вказує Ю. Барабаш [1]. Питання економічного устрою є одним із найголовніших у предметі конституційного регулювання, оскільки економіка, будучи базисом суспільства, визначає тенденцію розвитку його політичних та інших інститутів [2].